

A qualitative exploration of the process of rethinking women's family roles with an emphasis on the role of social media

Received:

Revised:

Accepted:

Use your device to scan and read the article online

DOI:

Keywords: Rethinking family roles, changing family power relations, women, gender division of labor, Yazd.

Abstract

Introduction: One of the most important areas where women are rethinking is family roles. Meanwhile, the centrality of social media and their role in rethinking their family roles cannot be ignored. The purpose of the current research is to explore the process of rethinking women's family roles with an emphasis on the role of social media.

Methods: The authors of the article have used qualitative methodology and grounded theory. The target community was the upper middle class of Yazd city. Of these, 15 people were selected for interviews through theoretical and targeted sampling. Sampling in this research continued until the saturation stage, so that the new interview had no effect on advancing the final theory. The data collected in this research were analyzed using three stages of open, central and selective coding.

Findings: The results of this research are presented in the form of 253 concepts, 56 subcategories and 17 main categories along with the story line and paradigm model. The findings indicate that "rethinking family roles" as a central phenomenon follows a set of factors such as rethinking in raising children, rethinking in daily life, rethinking in home management, rethinking in housework, rethinking in division of labor. Gender, rethinking of girls in marriage, rethinking in having children is created along with a set of contextual and intervening factors. The above rethinking requires the use of three main strategies including conscious role-playing outside the home, dynamics in choosing female roles, employment and independence of women, which leads to consequences such as the birth of feminism and changes in the family. The power relationships of the paradigm model and storyline provide a better understanding of the above results.

Citation:

***Corresponding author:**

Address:

Tell:

Email:

Extended Abstract

Introduction

Over the last century, women's lives in the family have become ubiquitous and serious(1). With access to communication technologies and the increasing awareness of women, they are led to rethink their gender identity (2). It should be borne in mind that the media constantly convey an image of women that is very different from the previous order. The coexistence of different subgroups and the increase of group levels in the context of social media have significantly changed their attitude towards traditions(3). For this reason, women have a certain attitude towards the placement of their identity and their social and family roles. One of the important areas where has more and women are rethinking is the role of family. Considering the centrality of the family in Iranian society, changes in family structure and marriage decisions lead women to go through an immediate process of revising their family roles. For this reason, this study uses an applied qualitative method to examine the methods of rethinking women's family roles, emphasizing the role and importance of the media.

Methods

A qualitative methodology using Strauss and Corbin's(4) systematic contextual theory approach was used in this study. The sampling in this study was purposive and theoretical. On this basis, an in-depth interview was conducted with 15 middle-class women in Yazd. After each interview, the text was typed and analyzed. Based on the theoretical sample, the next interview was conducted and repeated. The data collected in this study was analyzed in three stages - open, central ,and selective coding - in a timely and coherent process. In conducting this research, an attempt was made to take into account ethical

considerations such as a detailed explanation of the purpose of the research, publication of the results, informed consent of the participants, respect for privacy, anonymity ,and confidentiality. The reliability of the research findings was ensured through strategies such as long-term participation in the research field, member and peer review, and detailed descriptions. The reliability of the research was also verified through adherence to interview principles and points, keeping a complete record of events and their implementation.

Findings

The results of this research were presented in the form of 253 concepts, 56 subcategories, and 17 main categories, which were created together with the storyline and the paradigm model. The results show that "rethinking family roles" as a central phenomenon follows several factors, such as rethinking child-rearing, daily life, household management, housework, and division of labor. Gender, rethinking girls' marriage, rethinking childbearing together with a series of background factors such as the importance of women's self-esteem and suffering from imposed roles and intervening factors such as female veils and traditions, criticizing traditional roles in the media, and restoring women's consciousness in the media are emerging. The rethinking as mentioned above requires the use of three main strategies, including the conscious adoption of roles outside the home, the dynamics of choosing female roles, gainful employment, and women's independence, leading to consequences such as the emergence of feminism and changes in family power relations. The results of this study suggest that rethinking family roles through the mediation of social media is essential for women.

was stable over time.

Conclusion

The results show that several areas that demonstrate women's rethinking of their role in the family are directly related to social media. Therefore, it is not possible to analyze women's actions and reactions as thinking and rethinking subjects alone. By confronting women with traditional female stereotypes, women no longer summarize their identity only in the family and the concept of motherhood and childbearing and try to re-evaluate their functions outside the framework of marriage, motherhood ,and childrearing. While rethinking their gender roles, women are also trying to democratize the domestic space and integrate their roles. At the same time, women are trying to regain their individuality and subjectivity to experience the possibility of liberation. In this regard, women have been looking for a way to enter the public space of action to rethink their private and domestic roles. These results also imply that the attempt to rethink the role of women in the family is always an attempt to change the power relations within the family so that we can speak of the birth of feminism. The process of rethinking the role of women in the family environment thus leads to a change in power relations within the family. While experiencing all levels of rethinking family roles, the mediating role of social media is important.

مقاله پژوهشی

کاوشی کیفی فرایند بازاندیشی زنان در نقش‌های خانوادگی با تاکید بر نقش رسانه‌های اجتماعی

تاریخ دریافت:

تاریخ داوری:

تاریخ پذیرش:

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن
مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

واژه‌های کلیدی:

بازاندیشی، نقش‌های خانوادگی، زنان، تقسیم‌کار
جنسیتی، نظریه داده بنیاد، یزد.

چکیده

هدف: از حوزه‌های مهمی که واجد بیشترین اهمیت است و زنان در آن در حال ایجاد بازاندیشی هستند، نقش‌های خانوادگی است. در این میان نمی‌توان میانجی بودن رسانه‌های اجتماعی و نقش آن‌ها را در بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی شان ندیده گرفت. لذا هدف تحقیق حاضر کاوش فرایند بازاندیشی زنان در نقش‌های خانوادگی با تاکید بر نقش رسانه‌های اجتماعی است.

روش: نویسندگان مقاله از روش‌شناسی کیفی و رویکرد نظریه داده‌بنیاد استفاده کرده‌اند. جامعه هدف زنان طبقه متوسط به بالای شهر یزد بودند. که با نمونه‌گیری نظری و هدفمند تعداد ۱۵ نفر آن‌ها جهت اخذ مصاحبه عمیق انتخاب شد. فرایند نمونه‌گیری در این تحقیق تا مرحله اشباع اطلاعات ادامه یافت به شکلی که مصاحبه جدید تاثیری در پیشبرد نظریه نهایی نداشت. داده‌های جمع‌آوری شده در این تحقیق با استفاده از سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج این تحقیق در قالب ۲۵۳ مفهوم، ۵۶ مقوله فرعی و ۱۷ مقوله اصلی بر ساخته شده به همراه خط داستان و مدل پارادایمی ارائه شد. یافته‌های به دست آمده حاکی از آن بود که «بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی» به عنوان پدیده مرکزی به دنبال مجموعه‌ای از عواملی چون، بازاندیشی در تربیت فرزند، بازاندیشی در زندگی روزمره، بازاندیشی در مدیریت خانه، بازاندیشی در کارهای خانگی، بازاندیشی در تقسیم کار جنسیتی، بازاندیشی دختران در ازدواج، بازاندیشی در فرزندآوری به همراه مجموعه‌ای از عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر ایجاد می‌شود. بازاندیشی مزبور مستلزم به کارگیری سه راهبرد اصلی از جمله نقش‌پذیری آگاهانه خارج از خانه، پویایی در گزینش نقش زنانه، اشتغال و استقلال زنان است که به دنبال خود پیامدهایی چون تولد زن‌سالاری و تغییر مناسبات قدرت خانواده را به همراه دارد. مدل پارادایمی و خط داستان درک بهتری از نتایج فوق بدست می‌دهند.

* نویسنده مسئول:

نشانی:

تلفن:

پست الکترونیکی:

در طی قرن اخیر شیوه زندگی زنان در خانواده با تغییرات فراگیری و جدی مواجهه شده است (۱). رسانه‌های اجتماعی ارتباط فراگیری را از مجاری گوناگون برای آن‌ها فراهم کرده است (۵). سرمایه فرهنگی و سبک زندگی آن‌ها در حال تغییر بوده و نگرش‌های جدیدی نسبت به زن و ایفای نقش اجتماعی ملازم با آن ایجاد شده است. بر این اساس زنان به عنوان مخاطب رسانه‌ی جمعی با انتخاب الگوهای جهانی، از هویت محلی خود فاصله گرفته (۶) (۷) و همزیستی زیرگروه‌های متنوع و افزایش سطح تعاملات گروهی در بستر رسانه‌های اجتماعی به وضوح نگرش آنان را نسبت به سنت‌ها تغییر داده است (۳). به همین دلیل زنان همواره در درون مجموعه‌ای از فرایندهای بازاندیشانه نسبت به هویت و ایفای نقش اجتماعی و خانوادگی خود قرار دارند. بخش بزرگی از این فرایندها مرهون گسترش آگاهی است که جایگاه فرودستی زنان را نمی‌پذیرد و خواستار حقوقی برابر با مردان در عرصه‌های عمومی و خصوصی است و ساختار واقعیت را در درون جامعه متحول کرده است (۸) (۹).

با دسترسی به فناوری‌های ارتباطی و افزایش آگاهی زنان، آن‌ها به سوی بازاندیشی در هویت‌های جنسیتی گذشته سوق داده می‌شوند (۲) برای مثال گسترش افکار و آرای حول محور فیمینست که روابط میان مردان و زنان در حوزه کار، سیاست، خانواده، سکس، الگوی نابرابری جنسیتی را بازتاب می‌دهند (۱۰) را می‌توان بخشی از فرایند تغییر مزبور تلقی کرد، که رسانه‌های اجتماعی ابزار انتقال آن‌ها بوده و آن را تقویت کرده‌اند (۱۱).

زنان با وارد شدن به دنیای رسانه شکل دیگری از حضور جامعه را تجربه می‌کنند که به نوعی برای زنان فرصت خودگشودگی فراهم می‌آورد (۱۲) می‌توان گفت تحول سریع و عمیقی که در نقش اجتماعی زنان صورت گرفته است. بنیادی‌ترین گام برای توضیح این تحول را باید کنش‌هایی دانست که زنان از خود نشان می‌دهند (۱۳). شناخت کنش‌هایی که زنان را وادار به تغییر وضعیت موجود خود می‌کنند نه تنها نیازمند بررسی محرک‌های بیرونی از جمله رسانه‌ها است، بلکه واجد درک عمیق از نیازهای و خواسته‌های زنان نیز می‌شود. می‌شود گفت زنان می‌توانند منشأ

تولیدات جدید و ایجاد پارادایم‌های نوین فرهنگی شوند (۱۴) با توجه به نقش رسانه‌ها در بازتولید نظم مدرن و پست مدرن در جوامع جدید (بخصوص جامعه ایران)، باید در نظر داشت بسیاری از ارزش‌ها و هنجارهایی که در چارچوب جامعه‌سنجی واجد اهمیت بوده و زنان به عنوان بخش بزرگی از اعضای جامعه حامل آن‌ها بوده‌اند، به طور نسبی رنگ باخته‌اند. یکی از حوزه‌های مهمی که واجد بیشترین اهمیت است و زنان در آن در حال ایجاد بازاندیشی هستند، نقش‌های خانوادگی است. با توجه به مرکزیت خانواده در جامعه ایران، تغییرات در ساختار خانواده و تصمیمات زناشویی باعث می‌شود زنان مستقیماً در یک فرایند بازنگری در نقش‌های خانوادگی خود قرار گیرند. بر اساس تحقیق صالحی و همکاران (۱۵) زنان ایرانی در خط مقدم شکستن مرزها و تابوها، تغییر سرمایه اجتماعی جمعی هستند. از تغییر در نقش‌های جنسیتی (۱۶) تا باور به این که قرار گرفتن زنان در خارج از چارچوب‌های اشتغال، باعث محرومیت از حقوق اجتماعی می‌شود (۱۷) منجر به توانمندسازی زنان در زندگی و کار و تغییر نقش‌های جنسیتی آن‌ها شده است (۱۸).

با این حال توجه به این امر که داشتن دو نقش شغلی و خانوادگی در مقایسه با داشتن تنها نقش خانوادگی برای سلامت روان زنان مفید است (۱۹) منجر به این شده است که زنان هم در نقش‌های متکی به جنسیت و هم در نوع اشتغال خود سوزهای فعال باشند. تحقیقات انجام شده نیز بخشی از بازنگری در نقش‌ها و کنش‌های زنانه را نشان می‌دهد. جلالی رزاقی و همکاران (۲۰) بیان می‌کنند که زنان هویت خود را فقط در خانواده و مفهوم مادری و فرزندآوری خلاصه نمی‌کنند. خانواده و آقا محمدی (۲۱) و اردکانی‌فرد و رضوی زاده (۲۲) نیز به استانداردهای زیبایی زنان در رسانه و بدنمندی مدرن آنان توجه کرده‌اند. همچنین تقسیم‌کار خانگی که شکلی از روابط قدرت بین زن و مرد است (۲۳) نیز در معرض بازاندیشی قرار دارد. تغییر در روابط قدرت نیز در تحقیق سلمان روغنی و همکاران (۲۴) نیز اشاره شده است. افراسیابی و کوهنجان (۲۵) نیز چالش همسازی در ایفای نقش‌های مشترک جنسیتی را مورد تاکید قرار داده‌اند. در کنار آن‌ها افرادی چون پارک و و بانچفسکی (۲۶) بیان می‌کنند وقتی زنان در ایفای

نقش‌های خود تعارض بزرگی را پیش‌بینی می‌کنند، درگیر تغییر هویت در اجرای یک نقش خواهد شد. آندو و همکاران^۱ (۲۷) در مورد تاثیر رسانه در تغییر نقش‌های زنان، بر رسانه به عنوان زمینه فشار ظاهری تاکید دارند. باید در نظر داشت که رسانه‌ها همواره تعریف جدیدی از مفهوم زن ارائه خواهند کرد؛ که با نظم ماقبل آن بسیار متفاوت است. به همین دلیل در این تحقیق تلاش شده است با استفاده از یک رویکرد کیفی فرایندهای بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی زنان با تاکید بر نقش و اهمیت رسانه مورد کاوش قرار گیرد. تلاش خواهد شد کشف و تحلیل فرایند مذکور با تکیه بر چارچوب مفهومی جامعه شناسانه از جمله نظریات بازاندیشی آنتونی گیدنز^۲، بازاندیشی الیش بک^۳، نظریه شبکه‌ای مانوئل کاستلز^۴ نظریه شبکه خانوده الیزابت بات^۵ باشد. به همین دلیل پژوهش پیش رو به دنبال پاسخگویی به این سوال است که: بازاندیشی در ایفای نقش‌های خانوادگی زنان به میانجی رسانه‌ها از طریق چه فرایندهایی صورت می‌گیرد؟

روش تحقیق

این تحقیق با توجه به هدف خود از روش‌شناسی کیفی و با رویکرد نظریه زمینه‌ای نظام‌مند استراوس و کربین^۶ (۴) استفاده کرده است. چرا که این روش منعطف بوده و تعامل مداوم داده‌ها و نظریه نهایی بر آمده از داده‌ها را نشان می‌دهد. از این حیث در این نوع رویکرد تحلیل‌های انجام شده و نظریه نهایی با یکدیگر رابطه نزدیک دارند. در این روش محقق با هدف توسعه نظریه به مطالعه و بررسی افرادی می‌پردازد که در فرایندها و تجارب و تعاملات مشترکی سهیم هستند. نظریه داده‌بنیاد شامل دستورالعمل‌هایی برای جمع‌آوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل و نظریه‌سازی است که ممکن است منجر به تحقیقاتی شود که کاملاً با واقعیت اجتماعی آنطور که در داده‌ها نشان داده شده، ادغام شده است (۲۸) اساساً، استراتژی‌های این رویکرد از روش‌های مقایسه‌ای برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده می‌کنند و مستلزم فرآیند تکراری جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل همزمان

داده‌ها هستند (۲۹) با توجه به توضیحات فوق نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت هدفمند بود. معیارهای شمول مشارکت‌کنندگان عبارت بودند از این که اعضا: فعالیت حداقل ۵ سال در رسانه‌های اجتماعی فعالیت داشته باشند، ساکن شهر یزد باشند، جز طبقات متوسط جامعه باشند و تجربه کارخانگی را داشته باشند. در طی این مسیر به منظور حصول نظریه نهایی از نمونه‌گیری نظری استفاده شد و تا اشباع نظری ادامه یافت. به گونه‌ای که جمع‌آوری داده‌های جدید کمکی به پیشبرد تحلیل نهایی نمی‌کرد. به همین دلیل با ۱۵ نفر از زنان طبقه متوسط شهر یزد مصاحبه عمیقی انجام شد. پس از انجام هر مصاحبه متن آن تایپ شده و مورد تحلیل قرار می‌گرفت و بر اساس نمونه‌گیری نظری مصاحبه بعد صورت می‌گرفت و مجدداً فرایند مذکور تکرار می‌شد. داده‌های جمع‌آوری شده در این تحقیق با استفاده از سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی در فرایندی زمانمند و منسجم مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در انجام این تحقیق تلاش شد ملاحظات اخلاقی چون توضیح دقیق هدف پژوهش، نحوه انتشار نتایج، رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان، رعایت حریم خصوصی، حفظ گمنامی و رازداری مورد توجه قرار گیرد. به همین دلیل فقط با افرادی مصاحبه صورت می‌گرفت که تمایل کامل برای مشارکت در تحقیق داشتند. در مسیر ارائه یافته‌ها از اسامی مستعار برای حفظ معیار گمنامی استفاده شد و اطلاعات خصوصی مشارکت‌کنندگان نیز بر اساس معیار رازداری محفوظ ماند. قابلیت اعتماد یافته‌های پژوهش با به‌کارگیری استراتژی‌هایی چون مشارکت طولانی مدت در میدان پژوهش، بررسی اعضا، بررسی همکاران و توصیف غنی صورت گرفت. تأیید پایایی تحقیق نیز با رعایت اصول و نکات مصاحبه مطلوب، ثبت کامل رخدادها و پیاده‌سازی آنان انجام گرفت. همچنین سعی شد ثبت مصاحبه و پیاده‌سازی مصاحبه‌ها با فاصله زمانی زیاد از یکدیگر صورت نگیرد.

⁴ Manuel Castells

⁵ Elizabeth Bath

⁶ Corbin & Strauss

¹ Ando et al

² Anthony Giddens

³ Ulrich Beck

یافته‌های پژوهش

تحلیل و بررسی جزئی مفاهیم، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی در این تحقیق منتهی به یک مقوله هسته با عنوان «**بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی**» شد. این مقوله از ۲۵۳ مفهوم، ۵۶ مقوله فرعی و ۱۷ مقوله اصلی بر ساخته شده (به علت محدودیت حجم مقاله مفاهیم حذف گردیدند) و فرایندهای حاکم بر داده‌های به دست آمده را به صورت انتزاعی تر نشان

می‌دهد. در ادامه به طور دقیق تر یافته‌های تحقیق در قالب خط داستان و مدل پارادایمی ارائه خواهند شد.

پدیده مرکزی: بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی

در مدل پارادایمی پژوهش حاضر با برهم کنش سه قسمت شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر پدیده مرکزی با عنوان «**بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی**» به وجود آمده است.

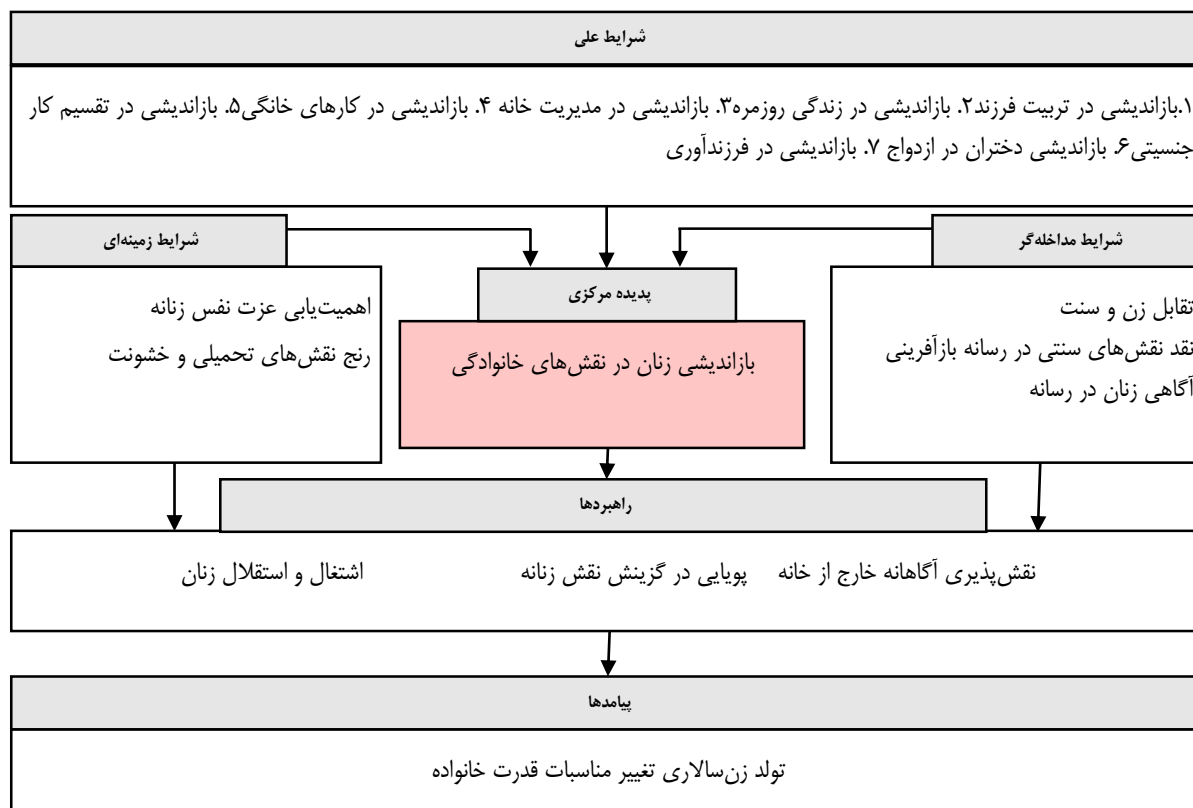
جدول ۱- مقوله‌های اصلی و هسته پژوهش

مقوله اصلی	مقوله هسته
اهمیت‌یابی عزت نفس زنانه	بازاندیشی دختران در ازدواج
رنج نقش‌های تحمیلی و خشونت	بازآفرینی آگاهی زنان در رسانه
تقابل زن و سنت	اشتغال و اسقلال زنان
نقش‌پذیری آگاهانه خارج از خانه	بازاندیشی در تربیت فرزند
نقد نقش‌های سنتی در رسانه	بازاندیشی در فرزند آوری
تولد زن سالاری	بازاندیشی در زندگی روزمره
پویایی در گزینش نقش زنانه	تحول مناسبات قدرت خانواده
بازاندیشی در تقسیم کار جنسیتی	بازاندیشی در مدیریت خانه
بازاندیشی در کارهای خانگی	

این پدیده بیان‌گر بازنگری زنان در نقش‌هایی است که در محیط خانه و در چارچوب خانواده بر عهده دارند. اما در نظر داشتن زنان به عنوان سوژه‌هایی بازاندیشنده به طور مجرد معنایی ندارد. همواره باید در نظر داشت که هر گونه بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی نشان‌گر یک فرایند اساسی است که بخشی از آن در کنش و رفتار زنان قابل مشاهده است. بر این مبنا نمی‌توان بازاندیشی در نقش‌های زنان در محیط خانه را صرفاً با توجه به خواست و اراده شخصی آن‌ها مورد واکاوی قرار داد. لذا عوامل متعددی را باید در این فرایند دخیل کرد که در طی آن سوژه‌های

بازاندیشنده متولد می‌شوند. یکی از عوامل مهم رسانه‌های اجتماعی هستند که زنان به طور مستقیم از آن‌ها استفاده می‌کنند. نمی‌توان تغییر در نگرش و کنش زنان را بدون میان‌جی آن در نظر آورد. به همین دلیل بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی زنان در نسبت با رسانه‌های اجتماعی معنا پیدا خواهد کرد. در این معنا بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی را می‌توان در چارچوب برهمکنش زنان و رسانه‌ها فهم کرد. این بازاندیشی هم در رفتارهای فردی و هم روابط قدرت حاکم بر خانواده خود را نشان می‌دهد.

شکل ۱- مدل پارادایمی پژوهش

فرزندان، افسردگی پس از زایمان، عدم توجه به خواسته‌های خود پس از تولد فرزند خبر از بازاندیشی در فرزندآوری در میان زنان پاسخ‌گو دارد. زهرا ۳۵ می‌گوید:

«من یه پسر ۷ ساله دارم و پس از تولدش حس میکنم خیلی از کار و تفریح و کلا خودم عقب موندم چون سه سال متوالی داشتم از بچه‌ام مواظبت میکردم. الان شرایط طوریه که دلم نمیخواد اون عقب‌موندن از پیشرفتمو تجربه کنم. شاید بخوام یه بچه دیگه بدینا بیارم ولی الان به فکرش نیستم».

بازاندیشی در تربیت فرزند

زنان مشارکت‌کننده نه تنها در فرایند فرزندآوری خود در حال بازاندیشی هستند بلکه حتی اگر فرزندی نیز داشته‌باشند ترجیح می‌دهند متفاوت با الگوهای سنتی باشد. از این حیث می‌توان به دموکراتیک شدن فضای خانه برای تربیت فرزند اشاره کرد. بر این اساس زن و مرد در مسیر تربیت فرزند نقشی برابر داشته و این مهم را به طور مشارکتی انجام خواهند داد. در کنار آن الگوهای فرزند پروری جدیدی که در رسانه‌های اجتماعی آموزش داده می‌شود و زنان آن را فرا گرفته‌اند جای خود را در کنار الگوهای فرزندپروری سنتی بازخواهد کرد. لذا با عطف توجه به موارد گفته شده می‌توان به یک فرایند بازاندیشانه در فرزندپروری در فضای خانه اشاره کرد که این مهم به طور کلی توسط زنان و تا حد خیلی زیادی با توجه به آموخته‌های آنان در فضای رسانه صورت خواهد پذیرفت. فاطمه ۳۸ ساله در مورد مشارکت مردان در تربیت فرزند می‌گوید:

«این غلطه که میگن تربیت فرزند دست مادره. بنظرم تربیت فرزند بر عهده‌ی خانواده است بر عهده‌ی پدر و مادر هردو است و با همکاری همدیگه است که بچه خوب تربیت میشه».

بازاندیشی در زندگی روزمره

بازاندیشی زنان در نقش‌های خانوادگی تا حد زیادی محصول تغییر و تحولات دنیای مدرن و بازنمایی آن در رسانه‌های اجتماعی است. بر این اساس باید به چند موضوع اساسی از جمله، بازنگری در ظاهر، تغییر در پوشش، بازنگری در زیبایی، ورود سبک زندگی غربی در خانه ایرانیان، رشد چشم و همچشمی در رسانه، تغییر در ذائقه غذایی، تغییر الگوهای رفتاری زنان و تغییر ادبیات روزمره آنان اشاره کرد.

خط داستان

در اثنای ارائه خط داستان تلاش خواهد شد پس از توضیح هرکدام از مقوله‌های اصلی برای هرکدام از آنها یک نقل قول از گفته‌های مشارکت‌کنندگان با حفظ معیار رازداری ذکر شود.

باز اندیشی دختران در ازدواج

تغییر نگرش نسبت به ازدواج دختران یکی از نتایج مهم این پژوهش است. بر این مبنا می‌توان به سه موضوع مهم اشاره کرد، مساوی ندانستن ازدواج با خوشبختی، خودمختاری ازدواج و گریز از ازدواج در رسانه. با توجه به این موضوعات مشارکت‌کنندگان اذعان داشته‌اند ازدواج را می‌توان مقوله‌ای قلمداد کرد که نه تنها به همراه آورنده خوشبختی نیست بلکه حتی می‌توان بدون ازدواج نیز خوشبختی و شادی را تجربه کرد. آنها همچنین ازدواج را به عنوان یک امر فردی و اختیاری تلقی می‌کنند که به طور کلی باید آن را جدا از سنت، عرف و دین فهم کرد. لذا ازدواج بیش از آن که در بند قوانین و سنت باشد در اختیار افراد است. در کنار آن فضای حاکم بر رسانه‌های اجتماعی ازدواج را امری غیرضروری جلوه می‌دهد و بیش از آن تجربه عشق بدون ازدواج یا قبل از ازدواج نمایش داده می‌شود. صدف ۲۱ ساله در این مورد می‌گوید:

«الان در رسانه‌ها نشان داده میشه که نه یه خانم اگه می‌خواد خوشبخت بشه نباید ازدواج کنه خوشبختی تنها با ازدواج نیست و می‌تونه چیزهای دیگری هم باشه و میتونه خودش مرد خودش باشه».

بازاندیشی در فرزندآوری

اگر در گذشته زنان جامعه ایران با توجه به مقتضیات سنتی و خانوادگی فرزندان بیشتری را به دنیا می‌آوردند، اما امروزه و در جامعه مدرن تمایل کمتری به فرزندآوری دارند. جدا از تامین هزینه‌های فرزندان، زنان در فرایند فرزندآوری تمایلات و دغدغه‌های خود را مد نظر قرار می‌دهند و مقتضیات سنتی و خانوادگی در فرزندآوری نقش کمتری را ایفا می‌کند. عواملی چون، توجه به بدن، تشویق رسانه‌ها به فرزندان کمتر، مشکلات معیشت، دست و پاگیر بودن

همخوانی ندارد و حتی فرصت پیشرفت زن در بیرون از فضای خانه را محدود می‌کند. از یک سو آن‌ها تمایل ندارند صرفاً زن خانه‌دار خطاب شوند و از سوی دیگر خانه‌داری را مانع رشد خود می‌دانند و مقاومت در برابر نقش‌های تحمیلی و انتسابی امری ضروری می‌دانند. یاسمن ۲۷ ساله می‌گوید:

«فکر میکنم من فقط برای همین هستم که فرزندداری کنم خونه‌داری بکنم، تمیز کنم، ظرف بشورم غذا بزارم یعنی فقط همچین کارهایی بکنم. پس کل استعدادهای انسانی من از اینجا به بعد از بین میره و این فقط مرد هست که درس می‌خونه کار میکنه و بعد توی اجتماع می‌گرده و ما باید این طوری همش زنای منزوی رو داشته باشیم که فقط به این فکرن که همیشه دستشون به سمت مرد دراز باشه».

بازاندیشی در تقسیم کار جنسیتی

طبیعی و بدیهی شمردن تفاوت جنسی منجر به پذیرش صورتهای اجتماعی شد که تقسیمات جنسی در خانه و کار را به نوعی اجتناب ناپذیر تلقی می‌کرد. با این حال به نظر می‌رسد تقسیم کارجنسیتی در نگاه زنان مشارکت‌کننده امری طبیعی و بدیهی نیست چرا که در صورت بدیهی تلقی شدن آن زنان همواره در موقعیت فرودست‌تری قرار خواهند گرفت. به همین دلیل آن‌ها به تبعیت از آموزه‌های رسانه‌ای از کارهای خانگی دور می‌شوند، تقسیم کار جنسیتی در خانه را رد می‌کنند، تقسیم کار مزبور را عامل بی‌نظمی تقلمداد می‌کنند و بر لزوم تعاون زن و مرد در کارهای خانگی و مشارکت در انجام کارهای خانه تاکید می‌کنند. در این بستر جدید می‌توان نوعی بازاندیشی در فرایندهای تقسیم جنسیتی کار در خانه را مشاهده کرد که تمایز بین کارهای مردانه و زنانه کمترین اهمیت را خواهد داشت. نرگس ۴۴ ساله با بیان تعدیل تقسیم کار جنسیتی در خانه خود می‌گوید:

«به خاطر یه سری از مشغله‌های فکری که همسر داره این کلیشه‌ها رو در واقع یه جورایی سعی کردم که بذاریم کنار توی خونه حالا هم من هم همسرم بخش حتی کارهای همسر رو ممکنه من انجام بدم یا اون کارای منو انجام بده و ظرف بشوره».

بازآفرینی آگاهی زنان در رسانه

مجموعه این عوامل در کنار یک‌دیگر رسانه‌های اجتماعی را مبدل به محرک اصلی زنان برای بازاندیشی در زندگی روزمره خود می‌کند. زبان، پوشش، زیبایی، کنش‌های زنان به طور عمده تحت شعاع بوده و می‌توان حوزه‌های فوق را همواره در حال تحول دانست. حوزه‌های فوق در نزد مشارکت‌کنندگان این پژوهش بخشی از زندگی روزمره زنان هستند که دچار بازاندیشی می‌شوند. مینا ۲۶ ساله می‌گوید:

«به دختر تا وقتی که شوهر نکرده قصد اینکه انقدر راحت لباس نمی‌پوشید، ارایش غلیظ نداشت ولی الان نه تو فضای مجازی تبلیغ میشه از چهارده سالگی و حتی سن پایین تر همه دارن ارایش میکنن یا میکاپ ارتیست شدن».

بازاندیشی در مدیریت خانه

مشارکت‌کنندگان این ایده را که مدیریت فضای خانه به طور کلی بر عهده مردان است را به چالش کشیده و بر این باور هستند که زنان نیز باید در فضای مدیریتی خانه دخیل باشند. در این معنا زنان دیگر ابژه‌هایی نیستند که توسط مردان مدیریت شده و حتی نحوه رفتار و نگرش آن‌ها مدیریت می‌شود. زنان در این بستر مبدل به سوژه‌هایی قدرت‌مند شده که قائل به مدیریت فضای خانه و مدیریت روابط خانوادگی هستند. به همین دلیل می‌توان در محیط‌های خانوادگی جدید فضایی را متصور شد که رهبری و مدیریت زنانه در کنار فعالیت‌های مدیریتی مردان خود را آشکار کرده و در باورهای زنانه این مدیریت زن‌مدار مطلوبیت بیشتری را به همراه دارد.

«این که مرد بخواد به خاطر اینکه نون آور هست در راس خانواده قرار بگیره باعث میشه اون خانواده از لحاظ عاطفی متزلزل بشه، و این به نظرم باید خیلی مشکل داشته باشه که مرد توی خانواده در راس اون قرار بگیره چون زن عملاً نادیده گرفته میشه».

بازاندیشی در کارهای خانگی

زنان مشارکت‌کننده انجام کارهای خانگی را انتسابی و تا حد زیادی غیرقابل تحمل می‌دانند. آن‌ها تمایل ندارند کارهایی که مادرشان در خانه ذیل عنوان زن خانه دار انجام داده‌اند، انجام دهند. چرا که فضای جدید ایجاد شده در رسانه در حال بازنمایی زن مستقل و خودکارآمد است. در نظر آن‌ها انجام کارهای خانگی منجر به انزوای زن و از بین رفتن استعداد او شده و تاحد زیادی با شأن و منزلت زن

داریم رو هیچ کدوم از اون افراد نداشتن، تفاوت‌هایی که با همدیگه داشتن و توی تمام عرصه‌ها همیشه با اون روش سنتی زندگی کرد».

نقد نقش‌های سنتی در رسانه

با توجه به تجارب استفاده مشارکت‌کنندگان از رسانه‌های اجتماعی، آن‌ها اذعان داشتند که فضای حاکم بر رسانه همواره نقش‌های سنتی زنانه از جمله خانه‌داری را مورد نقد قرار داده و با آگاه کردن زنان از موقعیت فرودستان در خانه انقیاد زنان در سنت گوشزد می‌کند. به صورت کلی رسانه‌های جدید با روشن کردن سویه‌های جدید از زندگی فردی و اجتماعی سعی در بازنمایی زندگی اجتماعی به شکلی مدرن‌تر دارد، به گونه‌ای که در ابتدایی‌ترین صورت آن این صورت‌بندی مدرن در برابر چارچوب‌های سنتی قرار می‌گیرد. با عطف توجه توضیحات فوق می‌توان مواردی از جمله، تلاش برای رفع کلیشه‌های سنتی، کم رنگ‌شدن سنت در رسانه، و تلاش برای آزادی از بند سنت‌های فکری و اجتماعی را در رسانه مشاهده کرد. این امر به نوبه خود به نقد بخشی از نقش‌های سنتی منجر می‌شود که زنان در خانواده آن‌ها را انجام می‌دهند. شیما ۳۱ ساله می‌گوید: «خب من تا حدی سعی کردم آگاهی‌م را افزایش بدم و یاد بگیرم که یک سری از رفتارهایی که مادرم به ما منتقل کرده و ممکنه کلیشه‌های درستی نباشه به هر حال به ما منتقل کردند سعی کردم که بر پایه علمی و درست به فرزند خودم منتقل کنم».

اهمیت‌یابی عزت نفس زنانه

یکی از زمینه‌های اساسی رشد بازاندیشی در زندگی زنانه را باید اهمیت یافتن عزت نفس آنان دانست. از یک سو رسانه‌های اجتماعی با نشان دادن زندگی آرمانی و مستقل زنانه و از سوی دیگر نمایش ارزشمندی زنان، اهمیت‌دهی به خود را در قالب سوژه مدرن یادآوری می‌کنند. این سوژه جدید که رسانه‌های اجتماعی در حال بازنمایی آن هستند و حمایتش می‌کنند، به دنبال تجارب ناراضیتی خود در محیط خانه و جامعه و بیشینه شدن خواسته‌هایشان و تلاش برای بازیابی شادی، در قدم اول فرایند بازاندیشی خود، به دنبال عزت‌نفسی هستند که احساس ارزشمندی آن‌ها را تقویت کند. کیانا ۴۲ ساله می‌گوید:

رسانه‌های اجتماعی این امکان را برای زنان فراهم آورده‌اند که آگاهی خود را نسبت به امور اجتماعی، سیاسی، اقتصادی افزایش دهند. همچنین روابط اجتماعی زنان نیز در رسانه‌ها تسهیل شده است. از این حیث می‌توان رسانه‌ها را برای زنان محیطی تلقی کرد که هم فرایند زیست آگاهانه آن‌ها را هموار می‌کند و هم با قرار دادن خود در آینه رسانه‌ها بازنمایی جدیدی از خود داشته باشند. با این حال فضای رسانه این امکان را برای زنان فراهم می‌کند که در نسبت با ارتباط با دنیای بیرون از خانه و آگاهی از پویایی‌های حاکم بر جهان اجتماعی، به صورت مطلوب‌تری فرایندهای بازاندیشی یا عدم بازاندیشی در زندگی خانوادگی را سازماندهی کند. فرایند بازآفرینی آگاهی صرفاً منجر به بازاندیشی زنان نخواهد شد بلکه این امکان را فراهم می‌کند که به عنوان سوژه‌های آگاه کنشگری مطلوب‌تری داشته باشند. مریم ۲۵ ساله در مورد رشد آگاهی سیاسی و اجتماعی خود می‌گوید:

«چون من به مسائل سیاسی علاقه دارم و اخبارهای سیاسی و اقتصادی را دنبال می‌کنم و پیگیری می‌کنم در کنار کارم حالا خیلی نمی‌توانم بگم که در چه حوزه‌هایی پیشرفت داشتم اما آگاهی‌های سیاسی اقتصادی و اجتماعی خودم را بالا بردم».

تقابل زن و سنت

بازاندیشی زنان در نقش‌های خانوادگی و اجتماعی آن‌ها تا حد زیادی واکنشی است در برابر چارچوب‌های سنتی که تلاش دارد سبک زندگی خاص خود را در فضای کنش زنانه تحمیل کند. با این حال باید نظر داشت در این فرایند زنان دارای نقشی منفعل نیستند و در برابر قدرت‌های سنتی حاکم بر جامعه و خانواده مقاومت می‌کنند. با این حال گفتمان حاکم بر سنت نیز در برابر زنان منفعل نیست و در کنار ارائه چارچوب‌های خاص خود در برابر صورت‌های بازاندیشانه رفتاری زنان مقابله می‌کند و گاهی آن صورت‌ها را طرد و نفی می‌کند. به همین دلیل می‌توان زن و سنت را در بازنمایی رسانه‌های اجتماعی در مقابل هم دانست. هانیه ۲۰ ساله می‌گوید: «توی گذشته یه سری از افراد بودن که به صورت سنتی زندگی می‌کردن و زندگی خیلی جمع و جور بوده ولی الان ما دنیای اینترنت رو داریم دنیای ارتباطات رو داریم و شرایطی که ما الان

«من خودم شاغل هستم به هر حال هر انسانی داره تلاش می‌کنه برای زندگی بهتر برای حال خوب بهتر و دوست داره به سرانجام برسونه نتایج اونا رو ببینه من دوست داشتم کار بکنم که بتونم نتیجه تلاشام رو ببینم کار کردن یکی از گزینه‌هایی هست که باعث رشد فکری من شده».

نقش‌پذیری آگاهانه خارج از خانه

اگر چه ایفای نقش زنان در خانواده به اختیار و اراده آن‌ها صورت می‌گیرد، اما محصول آگاهی و انتخاب زنان نیست بلکه به واسطه فرایندهای اجتماعی زمان‌مند عادی‌سازی شده است. به همین دلیل زنان مشارکت‌کننده پس از آگاهی از فرایند مزبور در صدد هستند نقش‌پذیری آگاهانه خارج از خانه را تجربه کنند. این نقش‌پذیری آگاهانه ابتدا مستلزم آگاهی به خواست و علایق زن و سپس به همراه اراده معطوف به پیشرفت است. به همین علت در این مسیر باید نقش‌پذیری آگاهانه و اکتسابی زنان را یک راهبرد جهت بازاندیشی در اجرای نقش‌های خانوادگی دانست. راهبردی که یک تبدیل اکتسابی خواهد بود نه یک امر انتسابی و اجباری. مریم ۲۵ ساله می‌گوید:

«چون که زنا از حق و خودشون آگاهی دارند و می‌دونن که و چه حق و حقوق‌هایی دارند به نظر من کاملاً به این سمت میرن که توی خونه نمونن و کاری جدا از اون انجام بدن. الان خانم‌ها در فضای مجازی هستند و رسانه روی آنها اثر می‌گذارند و خیلی عوض شدند».

پویایی در گزینش نقش زنانه

به نظر می‌رسد فرایند بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی زنان مستلزم نوعی از پویایی است. زنان با توجه با تأثیرات رسانه در زندگی خود به دنبال تجربه سبک‌های زندگی جدید و ارائه تعریفی جدید و بهتر از شادی، آزادی، اراده و اختیار هستند. آن‌ها به دنبال تجربه زندگی آسان بوده و با توجه اختیارشان در تغییر سبک زندگی، فرایند انتخاب و اجرای نقش خود را همواره در حال شدن تلقی می‌کنند. از این حیث سبک‌های زندگی بازتولید شونده متأثر از رسانه و انتخاب نقش‌های جدید اشاره‌ای است به پویایی در گزینش نقش‌های زنانه در جامعه مدرن و اطلاعاتی. هانیه می‌گوید:

«مثلاً به شخصه در رسانه‌ها که دیدم و چیزایی هست که در رسانه‌ها خیلی پررنگ شده که باید به خودش اهمیت بده، حد خودشو بدون، برای خودش ارزش قائل بشه، نباید خودش رو نادیده بگیره این چیزا هست دیگه».

رنج نقش‌های تحمیلی و خشونت

می‌توان خشونت مبتنی بر جنسیت را نقض حقوق زنان دانست (۱۸) بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی مستلزم تصور زنان در موقعیتی است که در آن رنج نقش‌های تحمیلی و حتی خشونت را تجربه می‌کنند، در این معنا شرایط تجربه شده طرف زنان آفریننده نگرش‌هایی خواهد بود که مبنای اساسی آن بازاندیشی و حتی کنار گذاشتن موقعیت‌هایی است که باور دارند در آن مورد خشونت واقع می‌شوند یا قیدوبندهای ظالمانه‌ای را متحمل می‌شوند. در کنار آن نداشتن قدرت مالی و تابع مرد بودن به لحاظ اقتصادی و حتی تجربه انفعال مادی در فضای خانه را باید امری دانست که در کنار موارد پیش گفته رنج نقش‌های تحمیلی و خشونت را به ذهن متبادر می‌سازد. یلدا ۲۳ ساله می‌گوید:

«شما فکر کنید توی جامعه ای بزرگ شدید که از بچگی با محدودیت بزرگ شدی یعنی همش بهتون گفتن که این چارچوبه نباید پاتو فرا تر از این چارچوب بزاری. بعد مثلاً الان وقتی گوشی رو میگیری دستت میبینی ای وای چقدر چیزای قشنگی که مثلاً شما ازش دور بودی وجود دارد و ما زنا ازش خبر نداریم».

اشتغال و استقلال زنان

زنان در فضای رسانه در معرض محتوایی قرار دارند که اشاعه دهنده کار، تحصیل، استقلال و پیشرفت است. اشتغال و استقلال زنان را می‌توان راهبردی جهت دور زدن یا حتی کنار گذاشتن نقش‌های خانوادگی تلقی کرد. ورود به بازار کار نسخه بدیلی است که در طی آن حس موفقیت فردی جایگزین انفعال در خانه می‌شود. این حوزه زمانی مورد استقبال بیشتر قرار می‌گیرد که توسط رسانه‌های اجتماعی تقویت شده و زنان بتوانند با این حوزه جدید زیست داشته باشند. به همین دلیل باید اشتغال و استقلال زنان را راهی دانست که از طریق آن بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی تسهیل می‌شود. سیهلا ۴۳ ساله می‌گوید:

زن‌سالاری ایجاد شده به دنبال این نیست که مردسالاری را فاقد اعتبار کند و آن را از قدرت ساقط کند بلکه صرفاً به دنبال احقاق حقوق زن در جایگاه خاص خود در محیط خانه و بستر جامعه است. زهرا ۳۵ ساله می‌گوید:

«شبکه‌های اجتماعی به شدت به نظر من تخریب کردن این روابط رو و این اقتدار مرد نابود کردن . و نتیجه‌اش این شده که نمی‌خوام اسم زن سالاری رو بیارم ولی واقعاً توی خیلی از خانواده‌ها مرد اصلاً هیچ اسمی ازش نمونه و زنا همه کاره شدن».

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر کاوش فرایندهای بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی زنان با تاکید بر نقش رسانه‌های اجتماعی بود. حوزه‌های متفاوتی که نشان از بازاندیشی زنان در این نقش‌ها دارد به طور مستقیم در تناسب با رسانه‌های اجتماعی معنا پیدا می‌کنند. نمی‌توان کنش و واکنش‌های زنانه را به عنوان سوژه‌های اندیشیده و بازاندیشیده به تنهایی واکاوی کرد. با این حال پس از ورود به چارچوب خانواده و شناخت تفاسیر و انگیزه‌های زنان است که سویه‌های متفاوت این بازاندیشی رخ می‌نماید و تحول بنیادین در کنش‌ها، نگرش‌ها و انگیزه‌ها خود را نشان می‌دهد و حتی و محرک‌های اساسی آن از بطن تفاسیر مشترک ظهور پیدا می‌کند. با ارجاع به مدل پارادایمی می‌توان بحث نظری مفصل‌تری حول محور بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی به میانجی رسانه‌ها ارائه داد. شرایط علی ایجاد کننده بازاندیشی در نقش‌های خانواده شامل حوزه متفاوت اما مرتبط با هم هستند. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد ۷ مقوله به عنوان شروط علی، نقش‌های خانوادگی زنان را در معرض بازاندیشی قرار می‌دهد. ازدواج، فرزندآوری و تربیت فرزند که تا قبل مواجهه زنان با رسانه‌های اجتماعی نزدیکترین پیوند را با زنان و دختران داشته است اکنون به تنهایی برساخت‌دهنده هویت زنانه نیست. همراستا با تحقیق جلالی رزاقی و همکاران (۲۰) می‌توان گفت با قرار گرفتن زنان در برابر کلیشه‌های زن سنتی، زنان دیگر هویت خود را فقط در خانواده و مفهوم مادری و فرزندآوری خلاصه نمی‌کنند. آن‌ها تاحد زیادی خود را محدود به کارکردهای مادرانگی و تربیت فرزند نمی‌کنند و به تعبیر گیدنز به دنبال بازسنجی

«به هر حال سبک زندگی ما برمی‌گردد به خانواده‌ها مون و جامعه خودمون و خوب می‌تونیم رشدش بدیم، میتونیم نکات منفی اون را کمتر کنیم نکات مثبتش رو بیشتر کنیم و حتی اگر شده این سبک زندگی را کنار بذاریم».

تغییر مناسبات قدرت خانواده

فرایند بازاندیشی در زندگی زنان انضمامی‌ترین تاثیر خود را بر روابط قدرت حاکم بر خانواده می‌گذارد. در این معنا پس از تولد زنان بازاندیشنده، سیال و مختار که از طریق رسانه‌ها به آگاهی «برای خود» دست یافته‌اند، می‌توان مقاومت آنان در برابر گفتمان قدرت مردانه در فضای خانه را مشاهده کرد. از این حیث تعدیل اقتدار مردان، استقلال زنان، تشویق رسانه‌ای برای برابری و احقاق حقوق زن در خانه، کمرنگ شدن قدرت مرد در خانواده، پیشرفت زنان بدون اتکا به مردان، دموکراتیک شدن فضای خانه، اشتراک در منافع اقتصادی و مدیریت برابانه امور خانه را باید پیش‌درآمد تغییر در مناسبات قدرت در خانواده قلمداد کرد. در فرایند تغییر مناسبات قدرت، زنان به عنوان سوژه‌هایی بازشناخته می‌شوند که نه تنها خواهان بازاندیشی در نقش‌های خود بلکه به دنبال تغییر مناسباتی است که از طریق آن نابرابری و انزوا را در فضای خانه تجربه کرده‌اند. هانیه ۲۰ ساله می‌گوید:

«من داشتم با یه آقای صحبت می‌کردم که اتفاقاً خیلی بد میدونستن این فضای مجازی را مثلاً میگفتن همین فضای مجازی که باعث شده زنا جرأت کنن تو روی ما وایسن».

تولد زن‌سالاری

شاید بتوان یک از تاثیرات مهم بازاندیشی در فضای خانه را تولد زن‌سالاری قلمداد کرد. پس از تغییر مناسبات قدرت در خانواده حال زنان با توجه به آگاهی کسب شده در جامعه و به خصوص رسانه‌های اجتماعی به دنبال ایجاد جایگاهی برای قدرت خود هستند. این جایگاه نمی‌تواند به زنان اعتبار دهد مگر آن‌که هم‌پا و هم‌راستای قدرت مردان یعنی قدرت مردسالارانه مشروعیت یابد.

یافته‌های به دست آمده بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی زنان را نتیجه دو عامل زمینه‌ای می‌داند؛ ابتدا اهمیت یافتن عزت نفس و سپس تحمل رنج‌های تحمیلی و خشونت. تلاش زنان برای طرد موقعیت‌هایی که در آن مجبور به تحمل نقش‌های انتسابی هستند و همچنین تمایل به دور شدن از موقعیت‌هایی که امکان تجربه خشونت را برای آن‌ها فراهم می‌کند باعث می‌شود زنان در برابر نقش‌های تحمیلی خانه‌گی مقاومت کنند. با این وجود صرف مقاومت در برابر نقش‌های تحمیلی و تمایل به دوری از محیط خشنی که امکان خودشکوفایی را برای زنان فراهم نمی‌کند کافی نیست. زنان به دنبال واسازی عزت‌نفسی هستند که به دنبال آگاهی و سوؤگی آن‌ها فراهم می‌آید. به همین علت بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی را لازم می‌بینند چون امکان رهایی را برای آن‌ها فراهم می‌کند.

بر اساس نتایج به دست آمده بازاندیشی زنان در نقش‌های خانوادگی مستلزم مجموعه‌ای از شرایط مداخله‌ای است که به بیرون از فضای خانه ارجاع دارد. در این معنا می‌توان به اموری اشاره کرد که بازاندیشی ممکن را تسریع یا حتی تعدیل می‌کنند. از یک سو تقابل زن و سنت این امر را ممکن می‌کند که زنان در برابر چارچوب‌هایی قرار گیرند که تحمیل و اجرای نقش‌ها را بر آن‌ها ممکن می‌کند. بخشی از تقابل مزبور وابسته به تماس مداوم زنان با رسانه‌های اجتماعی است. رسانه‌های اجتماعی همواره تشویق‌کننده این مقاومت بوده و آن را واکنشی بحق از سوی زنان می‌دانند. از این حیث می‌توان حتی بازآفرینی آگاهی زنان در رسانه را نیز شاهد بود که این امر تشدید کننده فرایند بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی است. تغییر بافت فرهنگی جامعه، تغییر در سبک زندگی، موضع گیری علیه سنت در رسانه، ناهمخوانی علایق نسل جدید با خواست‌های سنت، و تلاش زنان برای کنار گذاشتن نقش‌هایی که عرف و سنت به آن‌ها تحمیل کرده به طور مستقیم زنان را در مقابل سنت قرار می‌دهد. این نتیجه بیان‌گر این موضوع است که تقابل زن و سنت در رسانه‌های اجتماعی هم نیروی محرک زنان برای موضع گیری در برابر نقش‌های سنتی است هم یک نیروی تعدیل کننده. نیروی محرک است زیرا می‌توان با باور به کنش‌مندی زنان فرایند

کارکردهای خود جدا از چارچوب‌های ازدواج، مادری و تربیت فرزند هستند. اگر در حوزه ازدواج و فرزندآوری زنان تکلیف خود با خود را با بازنگری در کارکردهایشان مشخص می‌کردند، اکنون باید تکلیف خود را با شریک زندگی‌شان نیز مشخص کنند. در این معنا آن‌ها پس از آگاهی از وضعیت خود، به دنبال تغییر شرایطی هستند که آن را در وضعیت فرودست‌تری قرار داده است. انضمامی‌ترین تغییر و بازاندیشی که امکان شکل‌گیری آن وجود دارد قائل شدن نوعی برابری در کارخانگی، تقسیم کار و مدیریت فضای خانه با مردان است. در این معنا همراهی با نظریه الیزابت بات و تحقیق افراسیابی و کوهنجاری (۲۵) زنان خواهان ایجاد شرایطی هستند که در آن امکان توجه به نقش‌های مشترک وجود داشته باشد. تلاش برای دموکراتیک کردن فضای خانه و ایجاد شرایط برابر جهت مشارکت مردان و زنان در مدیریت فضای خانه و عبور از تقسیم‌جنسیتی کار را می‌توان امری دانست که بازاندیشی برابری‌خواهانه را به ذهن متبادر می‌سازد. با این حال باید گفت که خانواده و تقسیم جنسی کار را نمی‌توان دیگر به راحتی نهادهایی منحصرأ طبیعی توصیف کرد (۳۰) زیرا به طور مدام توسط زنان و شرایط بیرونی از جمله رسانه در حال بازپروی و بر ساخت مجدد هستند. با الگوگیری از رسانه‌های اجتماعی، زنان در فرایندهای عادی روزمره خود نیز بازنگری‌هایی را صورت می‌دهند. این بازنگری‌ها به طور عمده در حوزه زبان، پوشش، زیبایی دأقه قابل روئیت است و همراستا با پژوهش صالحی و همکاران (۱۵) و خانزاده و آقامحمدی (۲۱) می‌توان تغییر در زندگی روزمره از جمله پوشش، زیبایی و بازنگری در شادی را تلاشی برای ایجاد حرکت به سوی وضعیت استاندارد اجتماعی دانست. همچنین به تبع نظریه ال‌ریش یک تمایل به ایجاد بازاندیشی در سبک زندگی روزمره را باید تلاشی جهت بازبایی فردیت تلقی کرد که در طی آن زنان خود زندگی روزمره‌شان را خلق می‌کنند (۳۱) از این حیث تلاش برای بازبایی فردیتی که در انقیاد سنت و خانواده بوده و با دست‌یابی به آن امکان مقاومت زنان در برابر موقعیت‌های نقشی را فراهم می‌کند را باید بخشی از فرایند بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی تلقی کرد.

است را می‌توان در دو نتیجه کلی خلاصه کرد. ابتدا ظهور زن‌سالاری در محیط خانه که تاحد زیادی محصول دموکراتیک شدن فضای خانه و اراده زنان برای تغییر و تحولات حاکم بر محیط خانواده است و دوم تغییر در مناسبات قدرت حاکم بر خانه و به چالش کشیدن قدرت مردسالاری در بستر خانواده. فهم این دو مهم پس از بازاندیشی در نقش‌ها خانوادگی در بستر پژوهش حاضر بدون در نظر داشتن نقش رسانه‌های اجتماعی ممکن نیست. همانطور که کاستلز بیان می‌کند شبکه افقی ارتباط تعاملی در بستر جامعه‌شبکه‌ای تا حد زیادی امکان ظهور شبکه‌های مخالف را در بستر جامعه فراهم می‌کند. این شبکه مخالف که می‌توان آن را ضد قدرت تلقی کرد تلاش دارد روابط قدرت نهاده شده در جامعه را تغییر دهد و مناسبات جدیدی را جایگزین آن کند. طبعاً می‌توان وجود رسانه‌های اجتماعی را پتانسیلی تلقی کرد که در بستر آن هم امکان شکل‌گیری گفتمان مقاومت زنان وجود دارد و هم جدا از قدرت حاکم بر چارچوب‌های سنتی و خانوادگی زنان را به بازاندیشی در نقش‌های خود تشویق کند. به همین دلیل فرایند بازاندیشی در نقش‌های زنان در محیط خانوادگی به دنبال خود تغییر مناسبات قدرت حاکم بر خانواده را فراهم می‌کند. این نتیجه با یافته پژوهشی سلمان روغنی و همکاران (۲۴) مبنی بر این که زیست شبکه‌ای باعث تغییر مناسبات قدرت خانواده می‌شود همسو است. با این تفاوت که در بستر این پژوهش نیروی اساسی تغییر مناسبات قدرت خانواده، توانایی بازاندیشی نقش‌های زنان تلقی می‌شود. همچنین تاحدی می‌توان نتیجه مزبور را با نتایج تحقیق ویدی و همکاران (۱۶) همراستا دانست زیرا تغییر مناسبات قدرت خانوادگی را وابسته به قدرت اقتصادی زنان می‌داند که در این تحقیق به عنوان راهبرد اشتغال مطرح شده است.

حامی مالی

این مقاله فاقد حامی مالی است

مشارکت نویسندگان

بازاندیشی را متصور شد و تعدیل کننده است زیرا سنت قدرتی است که در برابر مقاومت سوژه‌های زن تاحد زیادی مقاومت می‌کند. با توجه به پویایی حاکم بر فضای رسانه، مقاومت زنان در برابر سنت بیشتر رخ نمایان کرده است زیرا بخش زیادی از چارچوب‌های سنتی و نقش‌های تعریف‌شده در قالب آن مورد نقد قرار می‌گیرد. به همین دلیل می‌توان پس از نقد سنت در رسانه و قرارگیری مستقیم زنان در برابر سنت این طور تصور کرد که زنان فضای حاکم بر خانه و نقش‌های موجود در آن را برای نیل به اهداف سوژگانی خود کافی نمی‌دانند. به همین دلیل است که آن‌ها خواهان تجربه ایفای نقش در خارج از خانه هستند. به تعبیری آن‌ها خواهان جایگزین کردن حوزه عمومی با حوزه‌های خصوصی و نقش‌های خانگی هستند. تلاش برای نقش‌پذیری زنان در خارج از خانه یکی از راهبردهای کنشی زنان برای تسهیل فرایند بازاندیشی در نقش‌ها است. این نتیجه با یافته پژوهشی شاکلی و همکاران (۹) مبنی بر این که رسانه‌های اجتماعی به زنان راهی برای ورود به حوزه عمومی جامعه می‌دهد، هم‌راستا است. در کنار آن می‌توان پویایی و تکاپوی زنان برای کنده شدن از نقش‌های سنتی و گزینش نقش‌های جدید و همچنین تلاش برای ورود به بازار کار و اشتغال را راهبردهایی تلقی کرد که در نسبت با نقش‌های خانوادگی به معنای حل تعارض نقش خانگی و خواست‌های پیشرفت است. در این معنا همانطور که بک بیان می‌دارد در دوران جدید، افراد، فارغ از ساختارها، به‌طور بازاندیشانه‌ای بیوگرافی و هویت خود را می‌سازند. فرایند هویت‌سازی و روند فردی شدن جایگاه اجتماعی افراد در جامعه مدرن را نباید از نظر دور داشت زیرا این فرایند پویا نشان‌گر تلاش زنان برای بازتعریف موقعیت‌هایی است که علاوه بر بروز خودکارآمدی در تلاش هستند جدا از معیارهای نقشی حاکم بر خانواده جایگاه خود را شکل دهند.

به طور کلی تلاش زنان برای ورود به بازارکار، تلاش برای تغییر مناسبات حاکم بر خانه، تلاش برای احقاق حقوق، تلاش برای طرد نقش‌های سنتی حاکم بر خانه، طرد دیدگاه‌های سنتی در مورد کارهای خانگی و نهایتاً تلاش برای بازاندیشی در نقش‌های خانوادگی را که تا حد زیادی رسانه‌های اجتماعی محرک آن بوده

این مقاله برگرفته از پایان نامه دوره دکتری است. نویسنده اول دانشجوی دکتری رشته مدیریت رسانه از دانشگاه.....، نویسنده دوم استاد راهنما و نویسنده مسئول و نویسنده سوم مشاور پایان نامه هستند.

تعارض منافع

نویسندگان دارای تعارض منافع نیستند.

References

1. Hashemi F, Roshanaie A, Asadi Davoodabadi MH, Azimi L. The Sociological Study of Media Effects on the Feelings of Rethinking and Empathy of Women in Marital Relationships. *Women's Strategic Studies*. 2021;23(90):151-67 [in pershian].
2. Dorahaki A, Akhwan Armaki M, Ahmadnia S. The Relationship between Reflexivity Gender Identity and Women's Fertility: A Study among Married Women in Urban Areas of Kashan County, Iran. *Journal of Population Association of Iran*. 2023;17(34):113-44 [in pershian].
3. Wang Y, Kassam M. Indicators of social change in the UAE: College students' attitudes toward love, marriage and family. *Journal of Arabian Studies*. 2016;6(1):74-94.
4. Strauss A, & Corbin, juliet., . Basics of qualitative research, techniques and stages of producing grounded theory: Ney Publishing. ; 2019 [in pershian].
5. Rozgonjuk D, Sindermann C, Elhai JD, Montag C. Fear of Missing Out (FoMO) and social media's impact on daily-life and productivity at work: Do WhatsApp, Facebook, Instagram, and Snapchat Use Disorders mediate that association? *Addictive behaviors*. 2020;110(3):106-487.
6. Khezri Z, Shaverdi T, Ghasemi A. The Impact of Mass Media on Representing the Transmission of Women's Socio-Cultural Values. *Human Sciences Elite Discourse*. 2022;5(10):5-26 [in pershian].
7. Kalkoohi MZ, Rahmani KE, Abolhassan TH. Investigating network relationships in lifestyle with the impact of social participation and cultural capital. *Political Science Association*. 2022;14(54):127-40 [in pershian].
8. Koolace E, Behbahani S. The Lived Experience of Women Fighters in the Iran-Iraq War and Rethinking their Traditional Political and Social Roles. *Research Letter of Political Science*. 2021;16(4):145-80 [in pershian].
9. Shockley B, Lari NA, El-Maghraby EAA, Al-Ansari MH, editors. *Social media usage and support for women in community leadership: Evidence from Qatar*. *Women's Studies International Forum*; 2020: Elsevier.
10. seidman s. *Contested Knowledge*: Ney Publishing 2018 [in pershian].
11. Shafii N. The role of media in realizing women's rights, from traditional media to social media. *Media Management*. 2017;6(41):5-6 [in pershian].
12. Alikhah F, Koohestani S, Vaghehdashti T. The Role of Social Media in the Life of Women (Case Study: Rasht). *Journal of Woman in Culture and Arts*. 2017;9(4):491-509 [in pershian].
13. Imam Jumah FKA, Somia. Explaining the functional changes and evolutions of the social role of women in the urban society of Yazd with an emphasis on the years 1378-1345. *Iran Social Science Research*. 2009;1(3):36-54 [in pershian].
14. Farhamand M. The position of women in the age of media. *Media and Women*. 2004;11(36):236-50 [in pershian].
15. Salehi A, Sebar B, Whitehead D, Hatam N, Coyne E, Harris N, editors. *Young Iranian women as agents of social change: A qualitative study*. *Women's Studies International Forum*; 2020: Elsevier.
16. Wadei B, Osei-Wusu Adjei P, Forkuor D. Domestic conflict as a possible outcome of gender role change: Experiences and perceptions from rural and urban Ghana. *Cogent Social Sciences*. 2023;9(2):2282421.
17. Jensen PH, Moberg RJ. Does women's employment enhance women's citizenship? *European Societies*. 2017;19(2):178-201.
18. Albayrak H, Cankurtaran Ö, Bahar-Özvarış Ş, Erdost T. "They taught us not only our

rights as women, but also how to live.” Gender-based violence and empowerment experiences of Syrian women in Turkey and the role of women and girls safe spaces: A qualitative study. *Health care for women international*. 2022;43(7-8):946-63.

19. Lee M-A, Kang J-h. Does having children matter? Associations between transitions in work-family role combinations and depressive symptoms among married women in Korea. *SSM-Population Health*. 2023;22(2):101405.

20. Jalal Razaghi N, Hajimiri K, Hashemiparast M. Exploring the determinants of childbearing decision-making among women and men of reproductive age: A qualitative study. *Hayat*. 2023;29(3):260-80 [in pershian].

21. Khanzadeh M, Aghamohamadi S. The effect of media use on the tendency to use cosmetics in women: a structural model concerning the mediation of psychological variables. *Scientific Journal of Social Psychology*. 2022;9(62):83-96 [in pershian].

22. Ardekani Fard Z, Razavizadeh SN. Influential Instagram Women; Femininity Portrayed on the Pages of Iranian Influencers. *Journal of Woman in Culture and Arts*. 2021;13(1):65-90 [in pershian].

23. Balali E, Bakhtiari Safar Z, Mohammadi A, Mohagegi H. Effective factors of role conflict in women and its effect on family conflicts in Hamadan. *Journal of Applied Sociology*. 2017;27(4):117-32 [in pershian].

24. Salmanroghani F, Afshani S, Eslami H, Ruhani A, Nayebyzade S. Facilitators and consequences of youths' Networked Life, Presenting a grounded theory. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*. 2021;10(4):1205-35 [in pershian].

25. Afrasiabi H, Khorampour Y. A Study of Social Reflexivity among Youths in City of Yazd. *Journal of Applied Sociology*. 2015;26(3):23-38 [in pershian].

26. Park B, Banchevsky S. Women and men, moms and dads: Leveraging social role change to promote gender equality. *Advances in experimental social psychology*. 59: Elsevier; 2019. p. 1-52.

27. Ando K, Giorgianni FE, Danthinne ES, Rodgers RF. Beauty ideals, social media, and body positivity: A qualitative investigation of influences on body image among young women in Japan. *Body Image*. 2021;38:358-69.

28. Howitt D, & Cramer, D., . Grounded Theory. Introduction to Resekarch Methods in Psychology. Essex: Pearson Education.: SAGE publications. inc.; 2011. 343-57 p.

29. Charmaz K, & Bryant, A.,. Grounded Theory: SAGE publications. inc; 2010.

30. Bacock R, & Thompson, Kenneth... Understanding Modern Societies: Book 3: The Social and Cultural Forms of Modernity: Agah Publishing. ; 2013 [in pershian].

31. Labton D. Fear and modernization of thought. *arganon*. 2001; 18:293-316. [in pershian].

